

שיעור 01 – 31.08.14

מטרות הביקורת

ת"ב 73 + ת"ב 110 כאשר המקורות 1א'.

ת"ב 110

תקן זה תיקן את ת"ב 73 ויצר בסיס חדש ומעודכן למטרות הביקורת, כאשר בסעיף 11 לת"ב 110 נקבע כדלקמן:

"בעריכת ביקורת של דו"חות כספיים המטרות הראשיות של רו"ח המבקר הינן:

א. להשיג מידה סבירה של ביטחון שאין בדו"חות הכספיים בכללותם הצגה מוטעית מהותית בין עקב טעות ובין עקב תרמית וע"י כך לאפשר לרו"ח המבקר לחוות דעה בשאלה אם הדו"חות הכספיים משקפים באופן נאות מכל הבחינות המהותיות את המצב הכספי, תוצאות הפעולות, השינויים בהון ותזרימי המזומנים בהתאם למסגרת דיווח כספי מתאימה (כאשר מדובר במסגרת של הצגה נאותה) או בשאלה אם הדו"חות הכספיים הוכנו מכל הבחינות המהותיות בהתאם למסגרת דיווח כספי מתאימה (כאשר מדובר במסגרת של קיום הוראות) וכן;

ב. לתת דו"ח רו"ח המבקר על הדו"חות הכספיים ולקיים תקשורת כנדרש ע"פ תקני הביקורת בהתאם לממצאים של רו"ח המבקר".

שאלה: אם מיישמים תקן חשבונאות IFRS והוא גורם לעיוות במצג העולה מהדו"ח הכספי, נשאלת השאלה האם ניתן לסטות מאותו תקן ולנמק ומהן ההשלכות על הדו"חות הכספיים ועל דו"ח רו"ח המבקר.

שאלה זו ניתן לחלק ל-3 חלקים:

1. האם ניתן לסטות ולהסביר.
2. מהן ההשלכות על הדו"חות הכספיים.
3. מהן ההשלכות על דו"ח רו"ח המבקר.

תשובה:

1. נדרש לסטות במקרה זה מאותו תקן IFRS שהוא גורם לעיוות במצג העולה מהדו"ח הכספי וזאת על רקע ת"ב 73 על תיקונו ב-110, פס"ד הבנקאים, תקנה 21א' לתקנות רו"ח (דרך פעולתו של רו"ח) – התשל"ג 1973, הבהרה לגילוי דעת 14. שזה אומר:

א. שהדו"חות צריכים להיות ערוכים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים בישראל – IFRS וכן במצטבר המצג העולה מהדו"ח הכספי אכן משקף מבחינה עסקית וכלכלית את מצב החברה, תוצאות הפעולות שלה, השינויים בהון, תזרים המזומנים.

ב. במקרה זה החלק השני בסטנדרט הכפול לא מתקיים ולכן נדרש למצוא תקן חשבונאי שיאפשר ליצור את המצג הנאות.

2. שני מרכיבים בהשלכות:

- א. נדרש לתקן את הדו"חות כך שהם ישקפו באופן נאות.
ב. נדרש לתת גילוי על מהות התיקון לרבות מה היה לפני, מהו השינוי ומה קורה אחרי.

3. שני מסלולים:

א. אם לא תיקנו – כנדרש כך שזה יעמוד בסטנדרט הכפול אזי על רו"ח המבקר להסתייג אם מדובר בנושא מהותי שאינו משפיע על הדו"חות הכספיים בכללותם או ייתן רו"ח המבקר חו"ד שלילית כאשר מדובר בעניין מהותי המשפיע על הדו"חות הכספיים בכללותם.

ב. אם תיקנו – את הדו"חות הכספיים, חובה להפנות את תשומת הלב לתיקון.

"מבלי לסייג את חוות דעתנו הנ"ל אנו מפנים את תשומת הלב לביאור X בדבר Y".

X – מס' הביאור.

Y – תמצית הביאור.

בהמשך לת"ב 110:

ראינו בפתרון השאלה חלק מהמטרות הראשיות של הביקורת, אותו חלק שמבהיר את הסטנדרט הכפול הנוגע מצד אחד לכללי החשבונאות (IFRS או כללי חשבונאות מקובלים בישראל) וכן שהמצג העולה מהדו"ח הכספי אכן משקף באופן נאות: מבחינה עסקית, כלכלית.

התקן מוסיף מעבר ממה שחידדנו בשאלה ודורש התייחסות גם למסגרת רגולטורית רלוונטית לישות המבוקרת, כלומר אם זו חברה ציבורית אז רו"ח מחווה דעתו גם על תקנות ני"ע (דו"חות כספיים שנתיים), תשע"ה – 2010. או אם זה בנק: האם הדו"חות הם בהתאם להוראות והנחיות המפקח על הבנקים וכו'.

עוד נציין שת"ב 110 קובע שהביקורת מאפשרת לו לתקשר כנדרש ע"פ תקני הביקורת עם הגוף המבוקר על בסיס הממצאים שעלו אגב הביקורת ולקבל החלטה אם הדו"חות הכספיים יהיו בנוסח האחיד או שהם יהיו עם שינוי מהנוסח האחיד.

ההבדלים בין 110 ל-73

הנושא המרכזי לשינוי המהותי בתקן 110 אל מול תקן 73 הוא בנושא מטרת הביקורת. תקן 73 בסעיף 3 קבע: "מטרת הביקורת היא לאפשר למבקר לחוות דעתו אם הדו"חות הכספיים משקפים באופן נאות בהתאם לכללים חשבונאיים מקובלים מכל הבחינות המהותיות את מצבו הכספי של המבוקר, תוצאות פעולותיו, השינויים בהונו העצמי ותזרימי המזומנים שלו", כלומר מתייחסים כאן לאותו סטנדרט כפול אבל אין התייחסות לאותה מסגרת חוקית / פסקת דרישות חוקיות שרו"ח נותן את דעתו כחלק אינטגרלי מחוות הדעת. בנוסף מבהיר התקן שעל המבקר לבחון את הממצאים שלו ולתקשר אותם לדירקטוריון ולהנהלה ועל בסיס זה יקבל החלטה איזה סוג חוות דעת הוא צריך לתת, זהו עוד שינוי של חידוד.

כמו כן, אפשר לראות כאן שבציטוט של תקן 110 אין את המילה "עצמי" בדו"ח על השינויים כי ישנם שני מסלולים מאז שה-IFRS נכנס לשטח:

א. אפשר לקרוא לדו"חות: מאזן, רוו"ה, דו"ח על השינויים בהון העצמי ודו"ח על תזרימי מזומנים.

ב. אפשר לקרוא לדו"חות: דו"ח על המצב הכספי, דו"ח על הרווח הכולל, דו"ח על השינויים בהון ודו"ח תזרימי מזומנים.

בחברה ציבורית ובחברה פרטית שני המסלולים תקפים, בעבר רק המסלול הראשון היה תקף.

בהקשר זה, המילה: "עצמי" – ע"פ IFRS התפיסה היא שההון הוא של החברה שהוא מתחלק לבעל השליטה ולמיעוט. בעבר היה מקובל לומר: "הון עצמי" כי בהון נכלל רק מה ששייך לבעל השליטה ואז היה הון עצמי (הון שלי, הון של בעל השליטה) ומה שהיה שייך למיעוט נקרא בעבר זכויות מיעוט, הופיע בסעיף התחייבויות.

הערה: ראוי לציין שתקן 110 כולל בתוכו עוד שינויים רבים נוספים מעבר לתקן 73 שקשורים למטרת הביקורת והם נוגעים לשני דברים עיקריים:

א. הגדרות – הגדרות מסעיף 13 (עמ' 8 בתקן עד עמ' 12) – רשימה של הגדרות חשובה שתלווה אותנו בשנת ההשלמה

ב. תקן 110 בסעיפים: 14-24 מחדד יותר את העקרונות הכלליים לעריכת הביקורת ומבהיר שיש ליישם את הוראות האתיקה, ספקנות מקצועית, שיקול דעת מקצועי, עריכת הביקורת בהתאם לתקני הביקורת וניתוח הראיות וסיכוני הביקורת.

שאלה: מה לדעתכם רוח הוועדה ששררה בעת הוצאת תקן ביקורת 110 שמחליף את תקן ביקורת 73, כאשר מדברים על הוועדה, מתכוונים לוועדה על תקני הביקורת. כאשר מתכוונים לרוח הוועדה התשובה תהיה צמצום פער הציפיות.

רוח הוועדה ששררה הייתה לנסות לצמצם את פער הציפיות כאשר המושג צמצום פער הציפיות הכוונה היא הפער בין מה שמצפים מרו"ח המבקר שזה אישור הדו"חות הכספיים, חושבים שהוא הבעלים על הדו"חות, כלומר שאם הוא חתם המשמעות היא ש"הכל בסדר" והוא מסוגל מקסימום לתת חו"ד לפי תקני ביקורת ונהלי ביקורת מקובלים כשהדוגמאות הקלאסיות לניסיון בצמצום פער הציפיות: מכתב התקשרות וחוות הדעת.

(כל תקן מנסה לצמצם פער ציפיות).

גם תקן 110 בא להבהיר טוב יותר מ-73 את המטרות הראשיות בביקורת בשביל לנסות לצמצם את פער הציפיות.

בדיקות בקרה מול בדיקות מבססות

למעשה רו"ח עושה שתי בדיקות: בקרה ומבססות.

בדיקות בקרה מטרתן לבדוק את נאותות מערכת הבקרה הפנימית בגוף המבוקר, כלומר דרך בדיקות אלה בודקים את התהליך להוצאת הדו"חות הכספיים, את הדרך, את השיטה, יותר נוגע לאיך המכונה עובדת: טוב / לא טוב. לא מחפשים במקרה זה יתרה לתהליך מאזן. לא בודקים הצגה לפי כללי IFRS. לעומת זאת, הבדיקות המבססות מטרתן היא לצורך ביסוס חוות הדעת.

משמע: במסגרת בדיקות אלו בוחנים מה מופיע בדו"חות הכספיים ובדקים אימות יתרה/יתרות, בודקים הצגה לפי כללי חשבונאות, בודקים הצגה לפי תקנות ני"ע וכו'.

מגבלות הביקורת

ככלל, לביקורת יש מגבלות כמו גם למערכת הבקרה הפנימית יש מגבלות.

למערכת הבקרה הפנימית, טובה אשר תהא, עדין יכולות להיות טעויות אנוש, יכול להיות שיקולי עלות מול תועלת למשל: קופת קטנה – האם נשים 20 אנשים שישמרו על קופה קטנה? עלות מול תועלת כנראה לא היו מבצעים בקרה אבל מקופה קטנה אפשר לעשות קופה גדולה וגם זה יכול להצביע על טיב בקרה פנימית והסיכון המובנה מאוד גבוה.

ניתן לבצע גם ללא בדיקות בקרה ואז הנחת הבסיס שאין בקרה ואז חייבים להרחיב את הבדיקות המבססות בצורה מאסיבית.

אחריות

האחריות של הדירקטוריון וההנהלה היא להכין את הדו"חות הכספיים, לבנות מערכת בקרה פנימית שמאפשרת להפיק דו"חות כספיים נאותים וכן לאשר את הדו"חות הכספיים. לעומת זאת, רו"ח אחראי על חוות דעתו שהיא על הדו"חות הכספיים וההבחנה הזו מצויה כיום בפסקת המבוא בחוות הדעת ע"מ להבהיר את האחריות ובצנרת מתוכנן ליצור שתי פסקאות בחוות הדעת:

1. פסקת האחריות ההנהלה.

2. אחריות רו"ח.

בכל פסקה יהיה כתוב על מה אחראים ויותר חשוב מה נדרש מכל אחד לעשות בשביל לעמוד באותה אחריות. תקן 110 מכין את הרקע לאמור ומבהיר בסעיף 13 ג' ו-ד' מה הדירקטוריון וההנהלה צריכים לעשות, דבר שלא נמצא כיום בחוות הדעת.

מהו תפקיד רו"ח?

התשובה צריכה לכלול את כל מה שנלמד בשלב השלמה כי נלמד את כל התפקידים תוך התייחסות שיוקית למקצוע (מומלץ להשתמש בספר הלשכה ולהשתמש בתוכן עניינים, כאשר מומלץ להשתמש בתוכן העניינים השני, כלומר עדיף להשתמש בתוכן עניינים לפי הקבוצות ולא המספרים).

דוגמה לתשובה

בעיקרון, התפיסה היא שרו"ח אמון על חוות הדעת על הדו"חות הכספיים כאשר חוות דעתו מקנה אמינות כלפי המשתמשים, בנקים, רשויות, משקיעים וכו'. כשרו"ח מבצע את הביקורת תוך שהוא מבצע בדיקות בקרה לבדוק את נאותות מערכת הבקרה הפנימית ואגב, בדיקות אלו מצביעות על ליקויים והמלצות לשיפור. לאחר מכן, יש לנתח את מוקדי הסיכון בחברה ע"מ לבצע בדיקות מבססות במקומות המסוכנים כחלק מתהליך בקרת איכות כשרו"ח נדרש בעבודתו במסגרת הביקורת. בנוסף, רו"ח מלווה את החברות לגיוס כספים בארץ ובחו"ל במסגרת הנפקות, במסגרת עבודה מול מרכז השקעות ומול המדען ומכין דו"חות מיוחדים שעוזרים לחברות להשיג מימון.

ת"ב 93 – הבנת העסק

נחלק את התקן ל-3 חלקים עיקריים:

1. סעיף 3.

2. גוף התקן.

3. נספחים.

סעיף 3 לתקן – מהווה תקציר / תמצית של כל התקן המכיל 5 שלבים/נושאים עיקריים לביצוע הבנת העסק כאשר חמשת השלבים הללו מורחבים בתוך התקן ובנספחים ותמיד שיש שאלה על הבנת עסק מומלץ להיעזר בסעיף 3 ואף לזכור אותו בע"פ וזאת כוון שזה נותן מסגרת לתשובה. בסעיף 3 אין שלב 6 שחובה להזכירו שזה: ביקורת מערכות מידע ממוחשבות (ממ"מ) – זהו שלב השזור בתוך חמשת השלבים במלל שלהם כי היום ה-DNA של רו"ח זה לא רק ביקורת ידנית, אלא גם על מערכות המידע (פעם היה תקן לביקורת מערכות מידע ותקנים לביקורת. התקן הישן [66] בוטל והכל הוכנס פנימה לתקנים שתקני הבסיס למערכות מידע הם: 93, 94, 95, 98).

להלן הנושאים החשובים לצורך הבנת העסק באופן כללי (סעיף 3):

1. יש לנקוט נהלים להערכת סיכונים ומקורות מידע באשר לגוף המבוקר וסביבתו לרבות הבקרה הפנימית שלו.
2. יש להשיג הבנה של הגוף המבוקר וסביבתו לרבות הבקרה הפנימית שלו.
3. יש לנתח ולהעריך את הסיכונים להצגה מוטעית מהותית.
4. יש לתקשר עם הגופים המופקדים על בקרת העל ועם ההנהלה של הגוף המבוקר.
5. נדרש לתעד את הליך הבנת העסק.
6. הבנת העסק צריכה להיעשות לא רק בהיבטים על המערכות הידניות והניירות, אלא גם על מערכות המידע הממוחשבות.

גוף התקן

גוף התקן לוקח כל שלב וגורם למנגנון העמקה והסברים איך מבינים את העסק.

שאלה: כתבו תכנית להבנת העסק בכל הקשור לבקרה פנימית?

בגוף התקן ישנם 25 עמ' רק על נושא זה. (שווי השאלה 3 נק').

פתרון: תכנית להבנת העסק בנושא הבקרה הפנימית: עמ' 144-169 – סעיפים 99-25.

להלן הכותרות:

1. על המבקר להשיג הבנה אודות הגורמים הענפיים והגופים המפקחים והחיצוניים האחרים המתייחסים, לרבות מסגרת הדיווח הכספי החלה על הגוף המבוקר.
2. על המבקר להשיג הבנה אודות אופיו של הגוף המבוקר.
3. נדרש לנתח ולהבין מהם יעדי הגוף המבוקר והאסטרטגיות שלו וכן מהם הסיכונים העסקיים הנובעים מהם שעשויים להביא לידי הצגה מוטעית מהותית של הדו"חות הכספיים.
4. על המבקר להשיג הבנה אודות מדידה וסקירת הביצועים הכספיים של הגוף המבוקר.
5. על המבקר להשיג הבנה אודות הבקרה הפנימית שהיא רלוונטית לביקורת תוך התייחסות, בין היתר, לנושאים הבאים:

- א. על המבקר לתכנן את הבקורות הרלוונטיות לביקורת.
- ב. יש להשיג הבנה אודות הבקרה הפנימית הכרוכה בהערכה של תכנון הבקרה ויישומה בפועל.
- ג. יש לנתח אילו מאפיינים של מרכיבים ידניים וממוכנים (מערכות מידע) של בקרה פנימית קשורים להערכת הסיכונים ע"י המבקר.
- ד. יש לנתח את מגבלותיה של מערכת הבקרה הפנימית.
- ה. יש להשיג הבנה אודות סביבת הבקרה בגוף המבוקר.
- ו. על המבקר להשיג הבנה של תהליכי הגוף המבוקר לזיהוי סיכונים עסקיים שהם רלוונטיים ליעדים של דיווח כספי ולהחליט אודות הפעולות לטיפול באותם סיכונים והתוצאות הנובעות מכך.
- ז. על המבקר להשיג הבנה של מערכות המידע לרבות התהליכים העסקיים הקשורים, הרלוונטיים לדיווח הכספי ולתקשורת של הדיווח הכספי.
- ח. על המבקר להשיג הבנה מספקת של פעולות הבקרה לצורך הערכת הסיכונים להצגה מוטעית מהותית ברמת המצגים ולצורך תכנון נהלי ביקורת נוספים במענה לסיכונים שהוערכו.
- ט. על המבקר להשיג הבנה של סוגי הפעילויות העיקריים שנעשה בהם שימוש ע"י הגוף המבוקר לצורך מעקב אחר הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי לרבות אלה הקשורות לאותן פעילויות בקרה שהן רלוונטיות לביקורת וכיצד יזם הגוף המבוקר פעולות מתקנות לבקורות שלו.

יש לערוך תכנית ביקורת בשלושת השלבים הבאים:

1. מעצמכם כתוב 15 הבנת העסק ובקרה פנימית.
2. מתוך גוף התקן – בלי להסתכל בפתרון, כן להסתכל בתקן.
3. לפתוח את נספח 2 לתקן (10 עמ') ומתוך נספח 2 – יש לכתוב 10-15 נהלים.

נספחים

הנספחים לתקן 93 הם למעשה מעין תכנית ביקורת פרקטית לחלק מהנושאים שבתקן כאשר:

נספח מס' 1 – נותן צ'ק ליסט (בולטים וכותרות) בנושא השגת הבנה של הגוף המבוקר וסביבתו ברמת המאקרו.

נספח מס' 2 – ניתוח מרכיבי הבקרה הפנימית – אותו ניתוח שדובר עליו: $\coso$, צ'ק ליסט.

נספח מס' 3 – עוסק בתנאים ואירועים העשויים להצביע על סיכונים המתייחסים להצגה מוטעית מהותית.